

prof. MUDr. Karel Raška, DrSc. – zakladateľ modernej československej epidemiológie

Karel Raška stál od roku 1963 na čele Divízie infekčných chorôb vo vedení Svetovej zdravotníckej organizácie. Ako námestník generálneho riaditeľa pozitívnym spôsobom ovplyvnil činnosť tejto organizácie. Vytvoril novú koncepciu surveillance infekčných ochorení a podarilo sa mu presadiť aj myšlienku eradikácie varioly, ktorá bola úspešne dokončená v roku 1977. Významne sa zasadil o zriadenie Ústavu epidemiológie a mikrobiológie na Štátnom zdravotnom ústave v Prahe, ktorého bol tiež prvým riaditeľom.

Osobnosť Karla Rašku ďaleko presiahla hranice Československa a vrcholom jeho profesionálnej kariéry bolo udelenie Jennerovej medaily v roku 1984 Anglickou Kráľovskou Lekárskou spoločnosťou, čo je najprestížnejšie vyznamenanie v oblasti infekčných chorôb. Bohatá bola aj Raškova pedagogická činnosť, o čom svedčí celá generácia ním "odchovaných" odborníkov vrátane slovenských epidemiológov a mikrobiológov. Ako prejav vďaky a úcty si ho dovoľujeme zaradiť medzi osobnosti slovenskej epidemiológie.

Narodil sa 17. novembra 1909 v učiteľskej rodine v Strašine pri Sušiciach. V Sušiciach tiež zmaturoval a odtiaľ sa vybral do Prahy študovať medicínu na lekárskej fakulte Karlovej univerzity. Už ako študent prejavoval záujem o problematiku epidemiológie a mikrobiológie. V tridsiatych rokoch spadali tieto odbory do patologickej anatómie a tak aj mladý študent Raška začínal svoju vedeckú dráhu ako asistent v Ústave patologickej anatómie u prof. Šikla. Tu tiež publikoval svoju prvú prácu o syfilitickej endokarditíde. Už v tejto dobe sa formovalo jeho presvedčenie, ktoré neskôr uplatňoval v celej svojej profesionálnej dráhe, že totiž v prípade nákazlivých chorôb nemožno epidemiológiu odlúčiť od lekárskej mikrobiológie. Každú nákazu považoval prof. Raška za komplexný jav, ktorý vyžaduje komplexnú analýzu, najmä to platí u chorôb, ktoré majú zvieracie rezervoáre. Toto svoje krédo prenášal vždy do praxe, či už pri svojej činnosti v armáde, neskôr ako prednosta III. odboru Štátneho zdravotníckeho ústavu alebo ako riaditeľ Ústavu epidemiológie a mikrobiológie v Prahe. Preto tiež okolo seba vytvoril skupinu pracovníkov zloženú nielen z epidemiológov a mikrobiológov, ale aj prírodovedcov, zoológov, parazitológov či entomológov. Riešenia a úspešné vyriešenie mnohých problémov epidemiológie a mikrobiológie infekčných ochorení nesie svojrázny a novátorský rukopis profesora Rašku. Raška vždy presadzoval (niekedy veľmi vehementne) čo najrýchlejšiu aplikáciu všetkých poznatkov do medicínske praxe. Napr. črevné infekcie - prvé použitie bakteriofága a sulfonamidov v liečbe dyzentérie, streptokokovej nákazy - zavedenie liečby šarlachu penicilínom a skrátenie hospitalizácie šarlachových pacientov, dávivý kašeľ - zavedenie vakcinácie proti čiernemu kašľu i parapertusis, návrhy na elimináciu TBC a brucelózy u dobytky, objasnenie epidémie Q-horúčky v západných Čechách, kliešťovej encefalitídy v Rožňave a celého radu ďalších problémov v epidemiológii infekčných ochorení, tak ako to vyžadovala aktuálna situácia. Karel Raška prejavoval často počas svojho života aj veľkú osobnú statočnosť. Na konci druhej svetovej vojny zorganizoval a osobne viedol záchrannú akciu v koncentračnom tábore Terezín, kde došlo medzi väzňami k epidémii škvrnitého týfusu. Vytvoril tím lekárov, laborantov a ďalších zdravotníckych pracovníkov, s ktorým odišiel pracovať do Terezína. Vďaka tejto ľudsky aj odborne nesmierne náročnej a nebezpečnej akcie sa podarilo nielen epidémiu zlikvidovať, ale aj zabrániť jej hroziacemu rozšíreniu mimo oblasť tábora.

Osobnej statočnosti bolo tiež potrebné pri štúdiu ohnisk moru v endemických oblastiach bývalého Sovietskeho zväzu a v Indii. Raškove organizačné schopnosti sa prejavili napr. pri zakladaní siete pobočiek Štátneho zdravotného ústavu a pri zrode Lekárskej fakulty hygienickej.

Ako už býva v našich krajoch zvykom, ani Karel Raška nebol vo svojej krajine prorokom a jeho zložité politické peripetie ho doviedli po návrate zo Ženevy v r. 1972 až k prepusteniu zo služieb vtedajšieho Ústavu epidemiológie a mikrobiológie.

Profesor MUDr. Karel Raška bol osobou nesmierne dynamickou, často i kontroverznou. Kedysi ho niekto výstižne nazval "stredovekým kondotierom (veliteľom žoldnierov)", ktorý bol neustále v boji. V drvivej väčšine išlo o boj síce tvrdý, ale spravodlivý, s jasne definovaným cieľom: potlačiť epidémie infekčných chorôb.

Profesor MUDr. Karel Raška, DrSc. zomrel 21. novembra 1987.

Zdroj: ZPRÁVY CEM (SZÚ, Praha) 1999; 8(11): 405